
ARTYKUŁY I ROZPRAWY

Marian Chachaj

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Instytut Historii

ORCID: 0000-0002-7647-7003

BHW 47/2022

ISSN 1233-2224

DOI: 10.14746/bhw.2022.47.1

Polacy promowani na uniwersytecie w Perugii w XVI i XVII wieku

Abstract. The text presents the results of research carried out mainly in the files kept at the Archivio Storico degli Università degli Studi di Perugia. As a result, it was possible to establish that between 1575 and 1682, 39 Poles obtained 40 doctorates from the University of Perugia (Piotr Odorowski obtained two doctorates, in law and theology): 33 promotions were in law, two in canon law, and five in theology.

Some of the degrees were awarded to individuals who had not studied longer in Perugia, and should be treated as honorary titles (Stanisław Reszka being a case in point). Prior to receiving their degrees in Perugia, most graduates studied at other universities: the largest number, at least 23, in Krakow; a few at the Vilnius Academy. Some studied at Jesuit colleges in Braniewo, Kalisz or Poznań. Single individuals took up studies at the universities of Frankfurt (Oder), Ingolstadt and Würzburg, and at the academy in Olomouc. For obvious reasons, most people studied in Italy (mainly in Rome and Padua).

Among those promoted, a large group were Catholic diocesan clergy; promotions of monks were rare (only two graduates were Discalced Carmelites). There were 24 graduates – representatives of the nobility, and 13 of the bourgeoisie; in two cases it was not possible to establish their social origin. Finally, let me stress the great importance of Perugia doctorates for the careers of the individuals promoted. Unfortunately, in most cases, the names of the professors whose lectures were listened to by newcomers from Poland remain unknown.

Keywords: University of Perugia, academic peregrinations, study abroad

Uniwersytet w Perugii swoimi początkami sięga wprawdzie drugiej połowy XIII w., kiedy rozpoczęło działalność tzw. studium partykularne, ale dopiero dzięki zabiegom miejscowej komuny papież Klemens V wystawił 8 września 1308 r. przywilej podnoszący je do rangi studium generalnego. Powołany wówczas uniwersytet, piąty z kolei na ziemiach włoskich (po Bolonii, Padwie, Neapolu i Rzymie), miał jednak ograniczone uprawnienia, zatrudnieni w nim profesorowie posiadali bowiem prawo nauczania

(*facultas legendi*), nie mieli jednak prawa promowania (*facultas doctorandi*) ani łączącego się z nim przywileju powszechnego nauczania (*licentia ubique docendi*). Brakujące przywileje uzyskała komuna później od papieża Jana XXII: w 1318 r. dla wydziału prawa (cywilnego i kanonicznego), w 1321 r. zaś dla wydziału sztuk wyzwolonych i medycyny. Wydział teologiczny powołany został dopiero w 1371 r. przez papieża Grzegorza XI. Warto dodać, że odpowiedni przywilej dla uniwersytetu perugijskiego wystawił także w 1355 r. cesarz Karol IV¹.

Stosunkowo szybko studium perugijskie uzyskało sławę międzynarodową: w połowie XIV w. nauczał tam sławny prawnik Bartolo de Sassoferrato. Nastąpił także rozwój medycyny. Niestety, wielokrotne zmiany przynależności politycznej i władzy w mieście nie sprzyjały rozwojowi uczelni. Stabilizacja nastąpiła dopiero w 1540 r., kiedy Perugia na kilka wieków znalazła się w granicach Państwa Kościelnego. Wówczas to największe zmiany wprowadził papież Urban VIII w 1625 r., likwidując resztki samorządu uniwersyteckiego².

Podobnie jak i na innych uniwersytetach włoskich, studenci perugijscy skupieni byli w nacjach. Nacja polska pojawia się stosunkowo późno (w 1623 r.)³. Niestety nie zachowały się spisy studentów przynależnych do tej nacji. Zarówno w XVI, jak i w XVII w. nazwiska Polaków można natomiast spotkać w wykazach studentów przynależnych do innych nacji: ultramontańskiej, niemieckiej, francuskiej, a nawet hiszpańskiej⁴.

Metryka uniwersytecka z wpisami ułożonymi według nacji zachowała się z lat 1511–1757, a metryka nacji niemieckiej z lat 1579–1727. Najważniejsze jednak dla niniejszego opracowania okazały się przechowywane w Archivio Storico degli Università degli Studi di Perugia rejestry promocji, niestety zachowane z licznymi lukami. I tak dla Kolegium Prawników pochodzą one z lat 1518–1790, dla Kolegium Medyków i Artystów (Sztuk Wyzwolonych) – 1580–1810 oraz dla Kolegium Teologów z lat 1588–1839. Do tego dochodzą protokoły spisane przez notariuszy (*Acta doctoratum*), obejmujące lata 1488–1749⁵. Niestety z niektórych lat nie zachowały się żadne informacje.

Najobszerniej, jak dotąd, kontakty Polaków z uczelnią w Perugii opisał Henryk Barycz, który na marginesie analizowanej korespondencji Polaków z prof. Marcantoniem Bonciarim omówił także pokrótce kontakty polsko-perugijskie od XIV do końca

¹ G. Ermini, *Storia dell'Università di Perugia*, t. 1, Firenze 1971, s. 25–27, 29, 31–34. Zob. także H. Barycz, *Z problematyki historiografii uniwersytetów włoskich*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1958, R. 3, nr 1, s. 78–79.

² G. Ermini, op. cit., s. 209–212.

³ Ibidem, t. 1, s. 367.

⁴ *Studenti a Perugia. La matricola degli scolari forestieri (1511–1757)*, [a cura di] L. Marconi con R. Abbondanza e A.B. Langeli, Perugia 2009, s. 193–240; *Die Matrikel der Deutschen Nation in Perugia (1579–1727), ergänzt nach den Promotionsakten, den Consiliarwahllisten und der Matrikel der Universität Perugia im Zeitraum von 1489–1791*, hg. u. erläutert v. F. Weigle, Tübingen 1956.

⁵ M.A. Panzanelli Fratoni, *Gli archivi dell'Università degli studi di Perugia*, „Annali di storia delle università italiane” 2012, 16, s. 324.

XVII w., nie wykorzystał jednak wspomnianych wyżej rękopisów znajdujących się w archiwum uniwersyteckim⁶.

Warto dodać, że najważniejsze manuskrypty dotyczące Uniwersytetu Perugijskiego przebadał znakomity znawca historii kultury Stanisław Kot⁷. Wykorzystał on także akta przechowywane dzisiaj w archiwum uniwersyteckim. Niestety, do zapoznania się z treścią niektórych rękopisów posłużył się znajdującymi się w nich nie najlepiej opracowanymi indeksami, dlatego wypisy Kota nie zawierają wszystkich nazwisk Polaków promowanych w Perugii.

Nie przynosi też pełnej informacji o Polakach studiujących w Perugii praca magisterska, którą w latach 1977–1978 napisał na uniwersytecie w Perugii Mauro Moca. Swoimi badaniami objął on jedynie lata 1511–1656. Zdaniem Ryszarda Kazimierza Lewańskiego obecnie znamy nazwiska około 80 studentów perugijskich pochodzących z Polski⁸.

Polacy studiowali w Perugii już w XIV i XV w., ale wiadomości o uzyskanych przez nich w tym czasie stopniach naukowych są jedynie przedmiotem domysłów. Henryk Barycz przyjmował, że w latach pięćdziesiątych XV w. uzyskał tam doktorat z medycyny późniejszy profesor Uniwersytetu Krakowskiego, pochodzący ze Śląska, Piotr Gaszowiec⁹. Wiadomo, że bawił on we Włoszech, głównie w Perugii, w latach 1452 – początek 1454 i na początku 1454 (przed 23 marca) wpisał się do metryki uniwersyteckiej w Kolonii jako magister i doktor medycyny¹⁰. Bardzo prawdopodobne, że promocja miała miejsce właśnie w Perugii, nie ma na to jednak dowodów źródłowych.

Sporne jest także miejsce uzyskania doktoratu obojga praw przez Stanisława Karnkowskiego (1520–1603), prymasa Polski. Podana przez H. Barycza informacja, jakoby ok. 1545 r. Karnkowski promował się w Perugii¹¹, nie znajduje potwierdzenia źródłowego.

W Perugii, podobnie jak na innych uniwersytetach włoskich, akt promocji poprzedzony był prezentacją kandydata przed prawnie ustalonym gremium profesorskim. Wówczas też wręczano mu tzw. *puncta*, czyli tezy, które należało dokładnie publicznie przedyskutować. Zazwyczaj prezentacja i przydzielenie tez odbywało się w przededniu prowadzenia

---

⁶ H. Barycz, *U stóp ślepego mistrza. Marcantonio Bonciario a Polacy*, w: idem, *Spojrzenia w przeszłość polsko-włoską*, Wrocław 1965, s. 343–351. Artykuł o studentach polskich w Perugii opublikował także A. Danti, *Studenti Polacchi a Perugia (Seconda metà del XIV sec.–1623)*, w: *Storia e cultura in Umbria nell'età moderna (Secoli XV–XVIII). Atti del VII Convegno di Studi Umbri – Gubbio 18–22 maggio 1969*, Perugia 1972, s. 75–87. Autor oparł się głównie na opracowaniach i nie wykorzystał perugijskich rękopisów.

⁷ Zachowały się jego notatki z przebadanych w Perugii rękopisów. Zob. Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, rkps przybytki 43/83.

⁸ R.K. Lewański, *Polacy na uniwersytetach włoskich w okresie staropolskim. Stan badań*, w: *Prace Kongresu Kultury Polskiej*, t. 5, red. J. Bujnowski, Londyn 1988, s. 266–267.

⁹ H. Barycz, *U stóp*, op. cit., s. 345.

¹⁰ *Die Matrikel der Universität Köln*, Bd. 1: 1389–1475, bearb. v. H. Keussen, 2. Auflage, Bonn 1928, s. 570; A. Birkenmajer, *Gaszowiec Piotr*, w: *Polski słownik biograficzny* (dalej cyt.: PSB), t. 7, Kraków 1948–1958, s. 295.

¹¹ H. Barycz, *U stóp*, op. cit., s. 345.

nad nimi dyskusji i wręczenia insygniów doktorskich. W XVII w. w dniu prezentacji wpi-sywano także do protokołów, choć nie zawsze, nazwiska osób świadczących o postawie moralnej i wyznaniowej kandydata (*de vita*). Warto też wyjaśnić, że doktoranci nie byli zobowiązani do przygotowania pisanych rozpraw¹².

W ciągu wieków zmieniały się wymogi stawiane kandydatom do stopni. Jeszcze w XV w. chcący otrzymać doktorat z prawa cywilnego musiał studiować osiem lat, a z prawa kanonicznego — sześć lat. Z czasem liczba lat ulegała redukcji. I tak w 1626 r. doktora prawa kanonicznego można było uzyskać po co najmniej dwóch latach studiów tej dziedziny. Dla zdobycia doktoratu teologii wymagano co najmniej pięciu lat studiów, jak to wynika z odpowiednich przepisów ogłoszonych w 1590 i 1599 r.¹³ W praktyce jednak, o czym przekonuje analiza „polskich” promocji, cudzoziemcy studiowali w Perugii znacznie krócej, niż tego oficjalnie wymagano.

Pierwszą osobą pochodzącą z Polski, co do której nie ma wątpliwości, że uzyskała doktorat w Perugii, był Gabriel z Szadka. Odbył on studia w Krakowie, rozpoczynając je w semestrze zimowym 1556/1557 r.¹⁴ Tam też w nieustalonym dokładniej czasie uzyskał bakalaureat i magisterium sztuk wyzwolonych. Następnie rozpoczął karierę uniwersytecką, stając się członkiem Kolegium Mniejszego (1564 r.), a potem Większego (1566 r.). W Krakowie też otrzymał promocję na bakałarza teologii¹⁵. W 1571 r. został kanonikiem katedralnym poznańskim i był nim do śmierci w 1584 r.¹⁶ W październiku 1574 r. za zgodą kapituły poznańskiej udał się na studia teologiczne do Włoch. Po odwiedzeniu Rzymu zawitał do Perugii i tutaj 9 czerwca 1575 r. został promowany na doktora teologii. Po powrocie do Poznania informacja o doktoracie z teologii została odnotowana w listopadzie 1575 r. w odpowiedniej księdze kapituły¹⁷. W 1583 r. Gabriel z Szadka wstąpił do zakonu jezuitów, ale w następnym roku (po odbyciu nowicjatu) zrezygnował z przynależności do zakonu ze względu na zły stan zdrowia¹⁸.

Niewiele czasu poświęcił na uzyskanie doktoratu obojga praw Stanisław Reszka (1544–1600), opat jędrzejowski, pisarz, dyplomata, sekretarz kardynała Stanisława Hozjusza. Po-

¹² Takie wnioski wynikają z analizy cytowanych niżej akt promocyjnych Uniwersytetu Perugijskiego. Dodam, że przywoływane strony z tych rękopisów dotyczą zarówno prezentacji, jak i samej promocji.

¹³ G. Ermini, *Storia*, op. cit., t. 1, s. 468–469.

¹⁴ *Album studiosorum Universitatis Cracoviensis* (dalej cyt.: *ASUC*), t. 3, editionem curavit A. Chmiel, Cracoviae 1904, s. 22.

¹⁵ H.E. Wyczawski, *Gabriel Eutropius z Szadka (Sadecius)*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 1, red. H.E. Wyczawski, Warszawa 1981, s. 495.

¹⁶ K. Lutyński, *Poznańscy pralaci i kanonicy w XVI wieku*, „Saeculum Christianum” 1994, R. 1, nr 2, s. 146.

¹⁷ *Receptiones seu installationes ad episcopatum, praelaturas et canonicatus Ecclesiae Cathedralis Poznaniensis ab anno 1532 usque ad annum 1800 collectae et editae* a R. Weimann, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego” 1908, t. 35, s. 55; H. Barycz, *Polacy na studiach w Rzymie w epoce Odrodzenia (1440–1600)*, Kraków 1938, s. 141.

¹⁸ *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, oprac. L. Grzebień przy współpracy zespołu jezuitów, Kraków 1996, s. 171.

chodził on z rodziny mieszczańskiej z wielkopolskiego Buku. Od semestru letniego 1558 r. studiował w Krakowie, a następnie w 1559 r. we Frankfurcie nad Odrą. Od końca 1559 r. związał się z dworem biskupa warmińskiego Stanisława Hozjusza, któremu odtąd towarzyszył w czasie jego pobytu za granicą i w kraju. Poparcie Hozjusza umożliwiło mu uzyskanie od papieża Grzegorza XIII w końcu 1575 r. urzędu datariusza św. Penitencjarii, a w styczniu 1577 r. sigillatora św. Penitencjarii. Funkcje te wymagały posiadania stopnia doktora. Warunek ten spełnił Reszka dopiero w 1579 r., kiedy w drodze powrotnej z Loreto (8 maja zatrzymał się w Asyżu) przybył do Perugii¹⁹ i 12 maja poddał się prywatnemu egzaminowi, osiągając w ten sposób stopień doktora obojga praw²⁰. Sam Reszka wydarzenie to skwitował krótko: „z woli moich przełożonych otrzymałem stopień doktora [...]”²¹. Po śmierci Hozjusza (1579 r.) w imieniu królów polskich jeździł w misjach dyplomatycznych do Włoch, a od 1592 r. do śmierci przebywał głównie w Neapolu, gdzie czynił starania o odzyskanie spadku po królowej Bonie. W tym też czasie skupił się na działalności polemicznej i wydawniczej²². Ponadto pozostawił diariusze łacińskie podróży oraz liczne listy.

Ciekawą postacią był niewątpliwie następny doktor promowany w Perugii, Andrzej Barski Kochler (zm. 1611 r.). Pochodził on z wielkopolskiego Śremu i początkowo odbywał studia na Uniwersytecie Krakowskim, jak o tym świadczy zapis w metryce pochodzący z semestru zimowego 1571/1572 r.²³ Później kontynuował naukę za granicą: przebywał w Padwie, gdzie 2 października 1580 r. został wybrany na konsyliarza nacji polskiej²⁴. Następnie udał się do Perugii i 13 listopada 1581 r. zapisał się do nacji francuskiej jako: „Andreas Cochlerus de Musiponto civitate Lotaringiae”²⁵. Doktorat obojga praw otrzymał 7 kwietnia 1584 r.²⁶ Jeszcze w tym samym roku został inkorporowany do wydziału prawa Uniwersytetu Krakowskiego i wkrótce objął katedrę. Z czasem został agentem dyplomatycznym w Neapolu do spraw odzyskania spadku po królowej Bonie. Dzięki poparciu królowej Anny Jagiellonki, której spowiednikiem był Jan Kochler, brat Andrzeja, w styczniu 1591 r. trzej bracia Kochlerowie (trzecim był Maciej) zostali nobilitowani i odtąd mogli się pieczętować herbem Rola²⁷. Jako duchowny Andrzej był związany z warszawską kapi-

¹⁹ J.A. Kalinowska, *Reszka (Rescius, Reski) Stanisław*, w: PSB, t. 31, Wrocław 1988, s. 129–130; S. Reszka do M. Kromera, Rzym, 23 V 1579, w: *Z dworu Stanisława Hozjusza. Listy Stanisława Reszki do Marcina Kromera 1568–1582*, wstęp, przekł. i koment. J.A. Kalinowska, Olsztyn 1992, s. 220.

²⁰ Archivio Storico degli Università degli Studi di Perugia (dalej cyt.: ASUP), sygn. C X, k. 47r–48r.

²¹ S. Reszka do M. Kromera, Rzym, 23 V 1579, w: *Z dworu Stanisława Hozjusza*, op. cit., s. 218.

²² J.A. Kalinowska, *Reszka*, op. cit., s. 132–133.

²³ ASUC, t. 3, s. 81 (tu jako „Kuklar”).

²⁴ *Materyały do historii Polaków w Padwie*, zebrał S. Windakiewicz, w: *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, Kraków 1892, t. 7, s. 176 (tu jako: „Szremski”).

²⁵ *Studenti a Perugia*, op. cit., s. 217.

²⁶ ASUP, sygn. B¹ IV, k. 38v–39r. („Crocler”) i C XI, k. 141v–142r. („Cocler”).

²⁷ H. Barycz, *Barski-Kochler Andrzej*, w: PSB, t. 1, Kraków 1935, s. 307; *Album armorum nobilium Regni Poloniae XV–XVIII saec. Herby nobilitacji i indygenatów XV–XVIII w.*, wstęp, oprac. i edycja B. Trelińska, Lublin 2001, nr 533–535.

tułą świętojańską: w 1601 r. występuje jako kustosz. W tym samym czasie był też oficjałem i wikariuszem foralnym w Warszawie („in Masovia”)²⁸.

Perugijskim doktoratem obojga praw mógł także poszczycić się Stanisław Hozjusz z Bezdán (zm. 1611 r.), koło Wilna, bratanek kardynała. Początkowo jego edukacją zajmował się w Poznaniu lekarz Stefan Mikan, a od 1565 r. jezuita w Braniewie. Potem kilkakrotnie gościł w Rzymie²⁹. W 1576 r. został kanonikiem warmińskim³⁰. W lutym 1582 r. ponownie przybył do Rzymu z zamiarem udania się na studia prawa kanonicznego do Perugii³¹. Z pewnością był w Perugii na początku sierpnia 1584 r.³² i tam 15 kwietnia 1585 r. zdobył doktorat obojga praw³³. Do kraju powrócił jesienią tegoż roku³⁴. Jako kanonik warmiński nie wyróżniał się swoją działalnością, był bowiem jedynie administratorem komornictwa olsztyńskiego (1591–1593, 1597–1602) i melzackiego (1594–1596)³⁵.

Następny doktorant, Jan Jerger, pochodził z Krakowa. Był synem mieszczanina Szczęsnego (Felixsa) i w semestrze letnim 1573 r. rozpoczął naukę na miejscowym uniwersytecie³⁶. Po kilku latach na zaproszenie biskupa Jana Mezouna udał się do Ołomuńca, gdzie uczył się w miejscowej akademii jezuickiej. W 1579 r. został łacińskim sekretarzem biskupa Stanisława Pawłowskiego³⁷. Trzy lata później wyruszył na studia do Włoch, wpisując się 2 sierpnia 1586 r. do nacji ultramontańskiej w Perugii jako kanonik ołomuński, a także brneński³⁸. Studia na tamtejszym uniwersytecie uwieńczył uzyskaniem doktoratu obojga praw 17 lipca 1589 r.³⁹ Dalsza kariera Jergera związana była z Ołomuńcem, gdzie zmarł jako scholastyk ołomuński w listopadzie 1615 r.⁴⁰

²⁸ L. Królik, *Kapituła kolegiacka w Warszawie do końca XVIII wieku*, Warszawa 1990, s. 184.

²⁹ H. Barycz, *Polacy na studiach*, op. cit., s. 157.

³⁰ A. Kopiczko, *Hozjusz Stanisław z Bezdán*, w: *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, red. J. Guzowski, Olsztyn 1996, s. 96.

³¹ S. Reszka do M. Kromera, Rzym 20 IV 1582, w: *Z dworu Stanisława Hozjusza*, op. cit., s. 245.

³² S. Reszka, *Diarium 1583–1589*, ed. I. Czubek, w: *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, t. 15, cz. 1, Kraków 1915, s. 43.

³³ ASUP, sygn. B¹ IV, k. 75r-v; C XI, k. 190r-v.

³⁴ S. Reszka, *Diarium 1583–1589*, op. cit., s. 117.

³⁵ A. Kopiczko, *Hozjusz Stanisław z Bezdán*, s. 96.

³⁶ ASUC, t. 3, s. 86 (tu jako „Irgier”).

³⁷ H. Gmiterek, *Związki intelektualne polsko-czeskie w okresie Odrodzenia (1526–1620)*, Lublin 1989, s. 64. Podane tu informacje autor powtórzył prawie dosłownie kilkadziesiąt lat później. Zob. idem, *Udział duchowieństwa polskiego w procesach rekatolizacji w Czechach doby przedbialogórskiej*, w: *Kościół w społeczeństwie w Czechach i w Polsce w średniowieczu i w epoce nowożytnej*, red. W. Iwańczak, A. Januszek-Sieradzka, J. Smółucha, Kraków 2020, s. 104.

³⁸ *Studenti a Perugia*, op. cit., s. 197.

³⁹ ASUP, sygn. C XIII, k. 58v-59r. W obu cytowanych wyżej pracach H. Gmiterka (zob. przyp. 36) występuje błędna data promocji – rok 1590.

⁴⁰ H. Gmiterek, *Związki intelektualne*, op. cit., s. 64; idem, *Udział duchowieństwa*, op. cit., s. 104–105.

Po kilkunastu latach przerwy pojawił się nowy doktor perugijski związany z Polską, urodzony w Barczewie Wawrzyniec Koch. Przybył on do Perugii po studiach odbytych w Akademii Wileńskiej i rzymskim Kolegium Niemieckim (1597–1600). Jako alumn tego Kolegium otrzymał w 1599 r. wszystkie święcenia kapłańskie, z prezbiteratem włącznie⁴¹. Pod datą 26 kwietnia 1600 r. zostało uwiecznione jego nazwisko w metryce nacji niemieckiej w Perugii⁴². Tego samego dnia uzyskał doktorat z teologii⁴³. W 1603 r. Koch ponownie znalazł się we Włoszech: w sierpniu odwiedził Sienę. Był wówczas proboszczem w Gniewie. W 1606 r. objął kanonię warmińską, a potem był m.in. wikariuszem generalnym. Zmarł pod koniec marca 1626 r.⁴⁴

Interesującą postacią okazał się następny doktor perugijski, Piotr Konstantynowicz. Perugię odwiedził on w 1598 r., uwieczniając własnoręcznie 7 marca 1598 r. swoje imię i nazwisko w metryce nacji francuskiej⁴⁵. Doktorat obojga praw zdobył 14 sierpnia 1602 r.⁴⁶ Występował jeszcze wówczas pod nazwiskiem Konstantynowicz („Constantinovic”). Późniejszy dopisek w jednej z ksiąg promocji dowodzi, że dopiero 15 stycznia 1617 r. został wypisany nowy dyplom z nazwiskiem „Petrus Constantinus Zlotnichi Polonus”⁴⁷. Konstantynowicz, już jako Złotnicki, w 1620 r. był kanonikiem krakowskim⁴⁸, a w 1622 r. – sandomierskim⁴⁹. Był też kustoszem skarbu na zamku krakowskim. Odbył podróż zagraniczną jako opiekun Aleksandra Michała i Jerzego Sebastiana Lubomirskich, wojewodów krakowskich. Zmarł w lutym 1647 r.⁵⁰

Szczególna promocja odbyła się w Perugii 13 sierpnia 1604 r., kiedy to doktoraty obojga praw uzyskali Jakub Zadzik i Stanisław Łubieński⁵¹. Zadzik (1582–1642) pochodził z drobnej szlachty sieradzkiej. Początkowe nauki odebrał w kolegium jezuickim w Kaliszu, a następnie w semestrze letnim 1597 r. zapisał się na studia na Uniwersytecie Krakow-

---

⁴¹ M. Chachaj, *Związki kulturalne Sieny i Polski do końca XVIII wieku. Staropolscy studenci i podróżnicy w Sienie. Sienieńscy i ich dzieła w Polsce*, Lublin 1998, s. 64. Zob. też *Klerycy z ziem polskich, litewskich i pruskich święceni w Rzymie (XVI – pocz. XX w.)*, oprac. S. Jucejcka na podstawie kwerendy rzymskiej wykonanej wspólnie z ks. H. Gerlicem, Wrocław 2018, nr 100.

⁴² *Die Matrikel der Deutschen Nation in Perugia*, op. cit., s. 42.

⁴³ ASUP, sygn. B³ I, k. 119r–120r.

⁴⁴ M. Chachaj, *Związki kulturalne*, op. cit., s. 64.

⁴⁵ *Studenti a Perugia*, op. cit., s. 218 („Petrus Constantinovich”). Jest to błędna lekcja, bowiem w oryginalnym wpisie brzmi: „Ego Petrus Constantinovic?”. Zob. Biblioteka comunale Augusta w Perugii, sygn. Ms. 959 (D.), k. 63r.

⁴⁶ ASUP, sygn. B¹ VI, k. 125r–v.; C XV, k. 178v–179r.

⁴⁷ ASUP, sygn. C XV, k. 179r.

⁴⁸ L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*, t. 4, Kraków 1853, s. 316.

⁴⁹ J. Wiśniewski, *Katalog prałatów i kanoników sandomierskich od 1186 do 1926 r., tudzież sesje kapituły sandomierskiej od 1581 do 1866 r.*, Radom 1926, s. 329.

⁵⁰ S. Temberski, *Annales 1647–1656*, ed. V. Czermak, w: *Scriptores Rerum Polonicarum*, t. 16, Kraków 1897, s. 19.

⁵¹ ASUP, sygn. XVI, k. 85v–86r.

skim⁵². Za granicę wyruszył natomiast w 1602 r., kiedy (po 31 lipca) wpisał się do księgi nacji polskiej w Padwie⁵³. Jeszcze w tym samym roku zatrzymał się w Perugii, gdzie – nie chcąc przynależć do nacji niemieckiej – 3 listopada 1602 r. zapisał się własnoręcznie do nacji hiszpańskiej, a 10 listopada 1603 r. przeniósł się do nacji francuskiej. Oba wpisy są tożsame w treści: „Ego Jacobus Zadzik Polonus”. Przenosiny z jednej nacji do drugiej odbyły się na polecenie *vice* legata papieskiego Aleksandra Maggiusa⁵⁴. Pozostałością studiów prawniczych Zadzika w Perugii oraz w Rzymie jest opracowany przez niego w latach 1602–1604 słownik terminów prawniczych i teologicznych zachowany w Bibliotece Jagiellońskiej⁵⁵. Wyjątkowe zdolności, zdobyta w czasie studiów wiedza i różne protekcje umożliwiły Zadzikowi wyjątkową karierę. Wystarczy wspomnieć, że najpierw został sekretarzem królewskim, następnie podkanclerzym (1627 r.) i kanclerzem wielkim koronnym (1628 r.), od 1624 r. był też biskupem chełmińskim, a od 1635 r. krakowskim.

W przeciwieństwie do Zadzika Stanisław Łubiński (1573–1640) pochodził z bardziej znanej rodziny szlacheckiej, herbu Pomian. Uczył się najpierw w Sieradzu, następnie w kolegium jezuickim w Kaliszu, gdzie poznał się z J. Zadzikiem. W 1591 r. został sekretarzem królewskim i w 1593 r. towarzyszył królowi Zygmuntowi III w podróży do Szwecji⁵⁶. W lecie 1597 r. znalazł się w Grazu i został uwieczniony w metryce uniwersyteckiej jako student metafizyki⁵⁷. Dla zdobycia stopnia naukowego Łubiński wyprawił się do Włoch, niestety nie jest znana bliżej jego trasa podróży. Z Perugii udał się do Rzymu⁵⁸, skąd wysłał list do poznanego w Perugii profesora Marcantonio Bonciariego⁵⁹. Łubiński powrócił do kraju wiosną 1606 r. i przez następne lata piął się po szczeblach kariery, zostając kolejno m.in. biskupem łuckim (1624 r.), podkanclerzym koronnym (1625 r.), biskupem płockim (1627 r.). Pisał także dzieła historyczne, z których najważniejsze to *Vitae episcoporum Plocensium*⁶⁰.

⁵² J. Dorobisz, *Jakub Zadzik (1582–1642)*, Opole 2000, s. 17, 22; *ASUC*, t. 3, s. 204.

⁵³ *Archiwum nacji polskiej w Uniwersytecie Padewskim*, t. 1, do druku przygot. H. Barycz, indeks osób oprac. K. Targosz, Wrocław 1971, t. 1, s. 35.

⁵⁴ Biblioteca comunale Augusta w Perugii, Ms. 959 (D.), k. 71r i 63v. Por. *Studenti a Perugia*, op. cit., s. 219 i 233; J. Dorobisz, *Jakub Zadzik*, op. cit., s. 24; idem, *Peregrynacje i fundacje naukowe biskupa Jakuba Zadzika (1582–1642)*, w: *Edukacja historyczna a współczesność. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi dr. hab. Adamowi Suchońskiemu w czterdziestolecie pracy dydaktycznej i naukowej oraz z okazji siedemdziesiątych urodzin*, red. B. Kubis, Opole 2002, s. 211.

⁵⁵ J. Dorobisz, *Peregrynacje*, op. cit., s. 211.

⁵⁶ W. Czapliński, *Łubiński Stanisław*, w: *PSB*, t. 18, 1973, s. 498.

⁵⁷ *Die Matrikeln der Universität Graz*, bearb. v. J. Andritsch, Bd. 1, Graz 1977, s. 18 („Lubinsky”).

⁵⁸ H. Barycz, *Polacy na studiach*, op. cit., s. 236.

⁵⁹ S. Łubiński do M. Bonciarria, Rzym 8 I 1605, Biblioteca comunale Augusta w Perugii, Ms. 74 (B. 18), k. 337r–337(bis)v. Pozostałe dwa listy Łubińskiego do Bonciarria zostały napisane w Krakowie, już po jego powrocie do kraju: 20 XII 1606 r. i 6 VII 1608 r. Zob. *ibidem*, Ms. 75 (B. 19), k. 397r–398v i 401r–402v.

⁶⁰ Osobną, obszerną monografię poświęconą życiu i działalności Łubińskiego opracował Waldemar Graczyk, *Stanisław Łubiński, pasterz, polityk i pisarz 1574–1640*, Tyniec–Kraków 2005. Ocena twórczości historycznej biskupa znajduje się w osobnym rozdziale. Zob. *ibidem*, s. 333–358.

Mniej znaną od Łubińskiego postacią był pochodzący z diecezji płockiej Baltazar Tyszka, herbu Trzaska. W semestrze zimowym 1588/1589 r. rozpoczął naukę na Uniwersytecie Krakowskim⁶¹ i tutaj w czerwcu 1591 r. został bakałarzem sztuk wyzwolonych i filozofii⁶². Nie udało się ustalić, kiedy przybył do Perugii, wiadomo bowiem jedynie, że uzyskał tu doktorat obojga praw 2 marca 1605 r.⁶³ Z czasem został kanonikiem katedralnym łuckim i jako taki ufundował w 1639 r. kościół i klasztor bonifratrów w Łucku. Zmarł w następnym roku⁶⁴.

Hieronim Alantsee pochodził z rodziny osiadłej w Krakowie i posługującej się herbem Alant⁶⁵. Jako syn Zygmunta rozpoczął edukację uniwersytecką w rodzinnym mieście, o czym świadczy zapis w metryce Uniwersytetu Krakowskiego z marca 1600 r.⁶⁶ Następnie w latach 1601–1606 uczył się w Kolegium Niemieckim w Rzymie. Jako alumn tego Kolegium otrzymał w latach 1601–1605 święcenia kapłańskie z diakonatami włącznie⁶⁷. Z Rzymu udał się do Perugii, gdzie 10 maja 1606 r. został promowany na doktora prawa kanonicznego⁶⁸. Po powrocie do kraju był kapelanem króla Zygmunta III, plebanem w Dobrzechowie, a w roku 1613 został archiprezbiterem kościoła Mariackiego w Krakowie. Zmarł młodo, w wieku 32 lat, we wrześniu 1614 r.⁶⁹

Wiele lat spędził na nauce następny doktorant perugijski Jan Rudzki. Wiadomo, że uczył się w kolegium jezuickim w Braniewie, gdzie ok. 1591 r. został przyjęty do Sodalicji Mariańskiej⁷⁰. W marcu 1602 r. zapisał się na studia prawnicze w Würzburgu⁷¹. Owocem jego intelektualnego zaangażowania było odbycie pod kierunkiem profesora Mikołaja Pfocha dwóch dysput (w 1602 r. i w maju 1603 r.), wydanych drukiem. Pierwszą z nich (*Disputatio de interdictis libri octavi codicis...*) opatrzył dedykacją skierowaną do biskupa

⁶¹ ASUC, t. 3, op. cit., s. 157.

⁶² *Statuta nec non liber promotionum philosophorum ordinis in Universitate Studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad an. 1849*, ed. J. Muczkowski, Cracoviae 1849, s. 240 („Tiscius”).

⁶³ ASUP, sygn. C XVI, k. 107v–108r.

⁶⁴ M. Dębowska, *Kościół i klasztor bonifratrów łuckich w świetle wizytacji generalnej z 1820 roku*, w: *Universitati serviens. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Stanisława Wilka SDB*, red. J. Walkusz, M. Krupa, Lublin 2014, s. 86.

⁶⁵ Z. Lasocki, *O rodzinie Alantsee i jeszcze nieco o „Polskim słowniku biograficznym”*, „Miesięcznik Heraldyczny” 1935, 13, s. 45.

⁶⁶ ASUC, t. 3, op. cit., s. 214.

⁶⁷ P. Schmidt, *Das Collegium Germanicum in Rom und die Germaniker. Zur Funktion eines römischen Ausländerseminars (1552–1914)*, Tübingen 1984, s. 218 („Alantze”); *Klerycy z ziem polskich*, nr 109.

⁶⁸ ASUP, sygn. C XVI, k. 173v, 175r.

⁶⁹ *Księgi egzaminów do święceń w diecezji krakowskiej z lat 1573–1614*, oprac. i wstępem opatrzył Z. Pietryk, Kraków 1991, nr 4795; *Corpus inscriptionum Poloniae*, t. 8, z. 2, wydał, wstępem i koment. opatrzył Z. Piech, Kraków 1987, s. 121; B.S. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. 2, Kraków 1999, s. 500.

⁷⁰ *Uczniowie – sodalisi gimnazjum jezuitów w Brunsberdze (Braniewie) 1579–1623*, oprac. M. Ingłot przy współpr. L. Grzebienia, Kraków 1998, nr 1823.

⁷¹ *Die Matrikel der Universität Würzburg*, hg. v. S. Merkle, T. 1, München und Leipzig 1922, s. 56 („Joannes Rucky, Nobilis Polonus...”).

warمیńskiego Piotra Tylickiego⁷². Zdobyta w Würzburgu wiedza umożliwiła Rudzkiemu promocję w zakresie obojga praw w Perugii 3 stycznia 1606 r.⁷³ Od 1602 r. do śmierci przypadłej w 1649 r. Rudzki był kanonikiem warمیńskim. Odznaczył się ufundowaniem stypendium dla ucznia w kolegium jezuickim w Braniewie⁷⁴.

W 1605 r. przybył z Rzymu do Perugii razem z Piotrem Odorowskim i Jakubem Sosnowskim Wojciech Wysocki. Wszyscy trzej uczestniczyli w dyskusjach z tamtejszym profesorem, znanym humanistą, Marcantoniem Bonciarim⁷⁵. Wysocki studiował prawo i 7 grudnia 1606 r. uzyskał doktorat obojga praw⁷⁶. Prawdopodobnie można go utożsamić z Wojciechem Wysockim (herbu Odrowąż) pochodzącym z diecezji gnieźnieńskiej, synem Macieja i Katarzyny, który w sierpniu 1600 r. został instalowany na kanonikę katedralną poznańską⁷⁷. W 1602 r. był studentem retoryki w poznańskim kolegium jezuickim⁷⁸. W listopadzie 1601 r. został koadiutorem kanonika gnieźnieńskiego, swojego stryja Gabriela Wysockiego, ale kanonikę objął dopiero w 1613 r. Przez wiele lat był bibliotekarzem kapituły gnieźnieńskiej. Zmarł w 1643 r.⁷⁹

Wspomniany wyżej Piotr Odorowski (Odorovius) ukończył kolegium jezuickie w Kaliszu i kontynuował naukę w seminarium duchownym w Gnieźnie. W 1603 r. został wysłany na koszt miejscowej kapituły na studia do Włoch⁸⁰. Uwieńczył je doktoratem obojga praw uzyskanym w Perugii 7 lipca 1609 r.⁸¹ Nie przebywał jedynie w Perugii, ale także w Rzymie, skąd pisał 1 października i 24 grudnia 1608 r. listy do poznanego kilka lat wcześniej Bonciarza⁸². Po powrocie do kraju został profesorem prawa kanonicznego w seminarium w Gnieźnie. W 1617 r. został wybrany na zwolnione miejsce kanonika-teologa, pod warunkiem że w ciągu roku uzyska dyplom doktora teologii⁸³. Odorowski spełnił ten wymóg, ponownie bowiem udał się do Perugii i tam został promowany na doktora teologii 19 września 1618 r.⁸⁴ Dzięki temu mógł objąć stanowiska profesora teologii w seminarium w Gnieźnie oraz kaznodziei katedralnego. Zmarł w kwietniu 1651 r.⁸⁵

⁷² Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, rkps przybytki 76/83 (Notatki S. Kota).

⁷³ ASUP, sygn. C XVI, k. 152v–153r.

⁷⁴ A. Kopiczko, *Rucki (Rudzki) Jan*, w: *Słownik biograficzny kapituły warمیńskiej*, op. cit., s. 208.

⁷⁵ H. Barycz, *U stóp*, op. cit., s. 347.

⁷⁶ ASUP, sygn. C XVII, k. 23v–24r.

⁷⁷ *Receptiones seu installationes*, op. cit., s. 70–71.

⁷⁸ K. Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 26, wyd. S. Estreicher, Kraków 1915, s. 338–339.

⁷⁹ J. Korytkowski, *Pralaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych*, t. 4, Gniezno 1883, s. 359–360.

⁸⁰ Ibidem, t. 3, Gniezno 1883, s. 116.

⁸¹ ASUP, sygn. C XVII, k. 156v–157r.

⁸² H. Barycz, *U stóp*, op. cit., s. 344, przyp. 1.

⁸³ J. Korytkowski, *Pralaci*, op. cit., t. 3, s. 116–117.

⁸⁴ ASUP, sygn. B³ II, k. 91v–92r.

⁸⁵ J. Korytkowski, *Pralaci*, op. cit., t. 3, s. 117, 119.

W rok po promocji Odorowskiego doktorem obojga praw Uniwersytetu Perugijskiego 1 kwietnia 1610 r. został Jakub Śliwski⁸⁶. Pochodził on z rodziny szlacheckiej herbu Jasieńczyk. Studia odbywał w Krakowie, poczynając od lutego 1594 r. Tutaj też otrzymał święcenia kapłańskie, łącznie z prezbiteratem (1596–1597). Następnie związał się z rodziną Ostrogskich, stając się jej kapelanem. W 1608 r. udał się w podróż do Włoch: 13 maja 1608 r. wpisał się do księgi nacji polskiej w Padwie. Dalszą karierę zawdzięczał Annie Ostrogskiej. Od niej uzyskał prezentę na kantorię tarnowską (przed 12 IV 1617 r.) i archidiaconię przemyską (1626 r.). Wydał m.in. kilka swoich kazań. Zmarł w 1638 r.⁸⁷

Gruntowne wykształcenie otrzymał następny doktor promowany w Perugii. Był to Jan Bonikowski, syn aptekarza krakowskiego Stanisława. Na studia w Krakowie zapisał się w semestrze letnim 1599 r. Tam też we wrześniu 1602 r. został bakałarzem sztuk wyzwolonych i filozofii, a w marcu 1605 r. magistrem sztuk wyzwolonych i doktorem filozofii⁸⁸. Doktorat obojga praw zdobył w Perugii 21 marca 1613 r.⁸⁹ W następnym roku przyjął w Krakowie najniższe święcenia kapłańskie – akolitat⁹⁰.

Nie udało się ustalić, kim był Polak Jakub Gargolski, który otrzymał w Perugii doktorat obojga praw w kwietniu 1617 r.⁹¹

Doktorat obojga praw zdobył także w Perugii pochodzący z Wielkopolski Adam Rogaczewski, herbu Sulima. Najpierw był on plebanem w Lichnowach w diecezji pomezańskiej (1604–1608)⁹². W listopadzie 1605 r. został instalowany na kanonik katedralną poznańską⁹³. W maju albo czerwcu 1611 r. w drodze do Rzymu wpisał się do księgi nacji polskiej w Padwie jako kanonik kujawski i poznański⁹⁴. Promocja w Perugii odbyła się 6 grudnia 1614 r.⁹⁵ W 1619 r. został kanonikiem gnieźnieńskim, a w 1620 r. archidiaconem kujawskim. Reprezentował kapitułę kujawską w Trybunale Koronnym na kadencję 1620/1621 r. Zmarł w listopadzie 1622 r.⁹⁶

Krakowianinem był następny doktor promowany w Perugii Samuel Kalina. Jako syn Piotra został wpisany do metryki uniwersyteckiej w Krakowie w semestrze letnim

⁸⁶ ASUP, sygn. C XVIII, k. 14v–15r. („Slinski”).

⁸⁷ T. Chynczewska-Hennel, *Śliwski Jakub*, w: PSB, t. 51, Warszawa–Kraków 2016–2017, s. 10–11.

⁸⁸ ASUC, op. cit., t. 3, s. 213; *Statuta nec non liber promotionum*, op. cit., s. 258 („Ponikowski”), 263.

⁸⁹ ASUP, sygn. B¹ VII, k. 3v–4r; sygn. C XVIII, k. 125v–126r.

⁹⁰ *Księgi egzaminów do święceń*, op. cit., nr 2866.

⁹¹ ASUP, sygn. B¹ VII, k. 98v („Gargolskius”, data promocji: 10 IV); sygn. C XIX, k. 118r–v („Gargolski”; data promocji 11 IV).

⁹² J. Wiśniewski, *Kościół i kaplice na terenie byłej diecezji pomezańskiej 1243–1821 (1992)*, cz. 2, Elbląg 1999, s. 563.

⁹³ *Receptiones seu installationes*, op. cit., s. 76–77.

⁹⁴ *Archiwum nacji polskiej*, op. cit., t. 1, s. 45.

⁹⁵ ASUP, sygn. B¹ VII, k. 42r–43r; sygn. C XIX, k. 17v–18r.

⁹⁶ H. Gmiterek, *Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794. Spis*, cz. 1, Warszawa 2017, s. 289; J. Korytkowski, *Pralaci*, op. cit., t. 3, s. 378.

1604 r.⁹⁷ Nie zdobył tu jednak żadnego stopnia naukowego. W 1613 r. (między 6 kwietnia a 16 października) wpisał się do metryki nacji polskiej w Padwie⁹⁸. Doktorat obojga praw uzyskał w Perugii 5 listopada 1615 r.⁹⁹ Umożliwiło mu to karierę kościelną. Był m.in. w latach 1624–1630 jako prepozyt kielecki kanclerzem zadwornym biskupa krakowskiego Marcina Szyszkowskiego oraz archidiakonem sądeckim (1629–1647)¹⁰⁰.

Ze Skarbimierza pochodził Andrzej Przybyłowic, który z czasem zmienił nazwisko na Ościechowski. W kwietniu 1600 r. został wpisany do metryki Uniwersytetu Krakowskiego¹⁰¹, a w wielkim poście 1603 r. został bakałarzem sztuk wyzwolonych i filozofii¹⁰². Jako wikary kościoła katedralnego w Krakowie przyjął święcenia subdiakonatu i diakonatu pod koniec marca i na początku kwietnia 1610 r.¹⁰³ Prepozytem opolskim został na życzenie konwertyty Feliksa Słupeckiego w 1616 r.¹⁰⁴ W 1618 r. wyjechał do Włoch. Wpisał się wówczas do księgi nacji polskiej w Bolonii¹⁰⁵. Doktorat obojga praw otrzymał w Perugii 13 marca 1619 r.¹⁰⁶ Zapewne wówczas udał się do Rzymu i tam uzyskał tytuł protonotariusza apostolskiego. Jako taki wpisał się do księgi nacji polskiej w Padwie w styczniu 1620 r.¹⁰⁷

Kłopoty sprawia identyfikacja następnego promowanego w Perugii Polaka: 4 maja 1620 r. uzyskał doktorat prawa kanonicznego Marcin „Starnecoschi”, „Starnowski”¹⁰⁸. Przepuszczalnie można go utożsamić z Marcinem Starczewskim herbu Jastrzębiec, który w styczniu 1616 r. został kanonikiem gnieźnieńskim i w kwietniu tegoż roku zapisał się na studia na Uniwersytecie Krakowskim. Jako siostrzeniec Macieja i Stanisława Łubieńskich miał ułatwioną karierę. Początkowo był sekretarzem w kancelarii królewskiej. Potem był kanonikiem warszawskim, dziekanem łęczyckim, kanonikiem krakowskim i poznańskim, a także dziekanem płockim. W styczniu 1644 r. został referendarzem koronnym, a w 1652 r. sekretarzem wielkim koronnym. Trzykrotnie był wybierany

⁹⁷ ASUC, op. cit., t. 3, s. 240.

⁹⁸ Archiwum nacji polskiej, op. cit., t. 1, s. 49.

⁹⁹ ASUP, sygn. B¹ VII, k. 64v–65r; sygn. C XIX, k. 60v–61r.

¹⁰⁰ B.S. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej*, op. cit., t. 2, s. 30; ibidem, t. 4, Kraków 2002, s. 44.

¹⁰¹ ASUC, op. cit., t. 3, s. 220 („Andreas Simonis Przybyłowic Scarmiriensis...”).

¹⁰² *Statuta nec non liber promotionum*, op. cit., s. 259 („Andreas Osiechovius Scarmirien.” Z późniejszym dopiskiem „sacerd.”).

¹⁰³ *Księgi egzaminów do święceń*, op. cit., nr 883 („Osciechovius”).

¹⁰⁴ A. Kossowski, *Protestantyzm w Lublinie i w Lubelskiem w XVI–XVII w.*, Lublin 1933, s. 154.

¹⁰⁵ *Studenci Polacy na Uniwersytecie Bolońskim w XVI i XVII wieku*, wyd. M. Bersohn, cz. 2, Kraków 1894, s. 37.

¹⁰⁶ ASUP, sygn. B¹ VII, k. 141v–142r; sygn. C XX, k. 9v–10r.

¹⁰⁷ Archiwum nacji polskiej, op. cit., t. 1, s. 61.

¹⁰⁸ ASUP, sygn. B¹ VIII, k. 15v–16r. W innym akcie występuje bez nazwiska. Zob. ibidem, sygn. C XX, k. 71v–72r.

na deputata do Trybunału Koronnego: na kadencje 1631/1632, 1634/1635 i 1638/1639. Zmarł w 1653 r.¹⁰⁹

Kilkuletnim studentem perugijskim był pochodzący z Zalesia na Podlasiu Jan Bajkowski. Tradycyjnie przekazywana jest informacja o jego studiach w Krakowie, ale brakuje na ten temat informacji źródłowych. Więcej natomiast można powiedzieć o jego edukacji we Włoszech. 6 marca 1617 r. wpisał się do księgi nacji polskiej w Padwie, a 3 sierpnia tegoż roku jako przedstawiciel studiujących prawo został wybrany na I asesora nacji polskiej¹¹⁰. Jako subdiakon we wrześniu 1619 r. został instalowany na kanonię poznańską¹¹¹. Ponownie udał się za granicę jako opiekun Wacława Leszczyńskiego, przyszłego prymasa Polski. Najdłużej przebywał w Perugii, gdzie 23 maja 1623 r. świadczył *de vita* ubiegającego się o doktorat Ślązaka Adama Karasia¹¹². Do Perugii też kierował do niego listy w kwietniu i sierpniu 1624 r. generał zakonu jezuitów Mutius Vitelleschi¹¹³. Doktorat obojga praw zdobył na tamtejszym uniwersytecie w marcu 1625 r.¹¹⁴ Po powrocie do kraju został w końcu sierpnia 1626 r. archidiaconem śremskim¹¹⁵. Ponownie znalazł się we Włoszech w roku 1626/1627 (po 10 listopada, a przed 1 lipca), kiedy wpisał się do metryki nacji polskiej¹¹⁶. Papieskie potwierdzenie sufraganii poznańskiej otrzymał w grudniu 1626 r. Ponadto w latach 1628–1642 był wikariuszem generalnym i oficjałem poznańskim, a także kanonikiem warszawskim i gnieźnieńskim (od 1632 r.). Dwukrotnie był wybierany na deputata do Trybunału Koronnego. Raz reprezentował diecezję poznańską (kadencja 1642/1643 r.), a drugi raz archidiecezję gnieźnieńską (kadencja 1645/1646 r.). Wówczas też był prezydentem Trybunału. Zmarł w październiku 1650 r. w Gnieźnie¹¹⁷.

Niewiele wiadomo o przebiegu nauki następnego promowanego w Perugii doktora z Polski. Był to pochodzący z diecezji krakowskiej Stefan Piasecki, piszący się z Piaseczna w powiecie radomskim (herbu Janina). Był synem Stanisława. Studiował najpierw w Krakowie, jak tego dowodzi zapis w metryce uniwersyteckiej z 5 grudnia 1620 r.¹¹⁸

¹⁰⁹ M. Aleksandrowicz, K. Chłapowski, *Starzewski Marcin*, w: PSB, t. 42, Warszawa–Kraków 2003–2004, s. 290–291; D. Kupisz, *Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794. Spis*, cz. 2, Warszawa 2017, s. 103, 124, 149.

¹¹⁰ *Archiwum nacji polskiej*, op. cit., t. 1, s. 55.

¹¹¹ *Receptiones seu installationes*, op. cit., s. 85.

¹¹² ASUP, sygn.C XX,k. 171v.

¹¹³ *Polonica w Archiwum Rzymskim Towarzystwa Jezusowego*, t. 3, [oprac.] A.P. Bieś, R. Danieluk, L. Grzebień, M. Ingłot, Kraków 2006, s. 216.

¹¹⁴ ASUP, sygn. B¹ VIII, k. 109v–110r (data promocji: 19 III); sygn. C XXI, k. 38v–39r (data promocji: 20 III). Występuje tutaj także jako protonotariusz apostolski.

¹¹⁵ *Receptiones seu installationes*, op. cit., s. 91.

¹¹⁶ *Archiwum nacji polskiej*, op. cit., t. 1, s. 74.

¹¹⁷ J. Nowacki, *Dzieje archidiecezji poznańskiej*, op. cit., t. 2, Poznań 1964, s. 187; D. Kupisz, *Deputaci Trybunału Koronnego*, op. cit., s. 179, 194, 198.

¹¹⁸ *ASUC*, t. 4, editionem curavit G. Zathej adiutus ab H. Barycz, Cracoviae 1950, s. 74.

Doktorat obojga praw zdobył w Perugii 15 marca 1627 r.¹¹⁹ Był prepozytem kieleckim i sandomierskim; kanonikiem sandomierskim został w 1630 r.¹²⁰ Zmarł w marcu 1679 r. jako opat komendatoryjny w Lubiniu¹²¹.

Rok 1628 przyniósł dwie promocje doktorskie z teologii. Jako pierwszy został promowany w Perugii 31 lipca 1628 r. karmelita trzewickowy Aleksander Kośliński¹²². Pochodził on z rodziny drobnoszlacheckiej z Sieradzkiego. Śluby zakonne złożył w lutym 1615 r. Studia teologiczne odbył w Krakowie, gdzie uzyskał licencjat teologii. W 1626 r. z takim tytułem bronił konkluzji teologicznych. Pełnił w zakonie różne funkcje, był m.in. prowincjałem w latach 1649–1653. Napisał pozostałe w rękopisie dzieło historyczne traktujące o dziejach karmelitów w Polsce. Zmarł w 1655 r.¹²³

Drugim promowanym w 1628 r. teologiem był Stanisław Orłowski z Orłowa (herbu Orla), który doktorat z teologii zdobył w Perugii 9 września¹²⁴. W tym samym dniu wpisał się do perugijskiej nacji niemieckiej¹²⁵. Otrzymał on dobre wykształcenie w kraju (w Akademii Wileńskiej) i za granicą: w Ingolstadtzie w październiku 1620 r. zadeklarował chęć studiowania logiki i prawa¹²⁶. W latach 1622–1628 był alumnem Kolegium Niemieckiego w Rzymie, gdzie też otrzymał wszystkie święcenia kapłańskie¹²⁷. Dwukrotnie reprezentował kapitułę kujawską w Trybunale Koronnym: na kadencję 1638/1639 r. i 1642/1643 r. Zmarł jako kanonik kujawski w 1649 r.¹²⁸

Ze wspomnianej wyżej rodziny Piaseckich pochodził Jakub, syn Remigiana. W semestrze zimowym 1629/1630 r. studiował on w Krakowie¹²⁹. Doktorat obojga praw zdobył w Perugii 28 września 1634 r.¹³⁰ Zmarł młodo w wieku 30 lat, w 1645 r. Był wówczas prepozytem chełmskim, sekretarzem królewskim i koadiutorem opata mogińskiego, swego krewnego biskupa Pawła Piaseckiego. Reprezentował diecezję chełmską w Trybunale Koronnym na kadencję 1644/1645 r.¹³¹

¹¹⁹ ASUP, sygn. B¹ VIII, k. 147r–v; sygn. C XXI, k. 90v–91r.

¹²⁰ J. Wiśniewski, *Katalog prałatów*, op. cit., s. 232.

¹²¹ *Liber mortuorum monasterii Lubinensis ordinis sancti Benedicti*, ed. W. Kętrzyński, w: *Monumenta Poloniae Historica*, t. 5, Lwów 1888, s. 602.

¹²² ASUP, sygn. B³ II, k. 137r–137v.

¹²³ K. Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 20, Kraków 1905, s. 130; E. Ozorowski, *Kośliński (Coslius, Koslius) Aleksander*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 2, red. H.E. Wyczawski, Warszawa 1982, s. 371.

¹²⁴ ASUP, sygn. B³ II, k. 138r.

¹²⁵ *Die Matrikel der Deutschen Nation in Perugia*, op. cit., s. 80.

¹²⁶ *Die Matrikel der Ludwig-Maximilians-Universität Ingolstadt–Landshut–München*, hg. v. G. von Pölnitz, T. I: *Ingolstadt*, Bd. 2, Hlbd. 2, München 1940, kol. 390.

¹²⁷ *Klerycy z ziem polskich*, op. cit., nr 174.

¹²⁸ D. Kupisz, *Deputaci Trybunału Koronnego*, op. cit., s. 149, 178; *Corpus inscriptionum Poloniae*, t. 4, z. 1, zebrałi, oprac., wstępem i koment. opatrzyli A. Mietz i J. Pakulski, Włocławek–Toruń 1985, s. 138.

¹²⁹ ASUC, op. cit., t. 4, s. 125.

¹³⁰ ASUP, sygn. B¹ IX, k. 95r; sygn. C XXII, k. 135v–136r.

¹³¹ J. Szujski, *Wiadomość historyczna o Mogile*, w: *Monografia opactwa cystersów we wsi Mogile*, cz. 1, Kraków 1867, s. 19; W. Łuszczkiewicz, *O grobowcach i pomnikach w kościele xx. Cystersów w Mogile*, w: ibi-

Druga podwójna promocja Polaków odbyła się 13 stycznia 1635 r. Graduowani zostali wówczas z obojga praw Stanisław Rakowski i Piotr Poniatowski¹³². Rakowski pochodził z rodziny szlacheckiej Trzywdar i od semestru letniego 1626 r. studiował w Krakowie¹³³. W 1633 r. przebywał w Rzymie, skąd wyruszył do Perugii. Po powrocie do kraju został sekretarzem królewskim i kanonikiem płockim (od 1637 r.). W latach 1639–1640 jako pierwszy sekretarz towarzyszył Krzysztofowi Gosiewskiemu, posłowi do Francji. Zmarł po 1648 r.¹³⁴

Poniatowski, drugi z promowanych, szlachcic, pochodził z diecezji płockiej. Był synem Mikołaja, zmarł w 1645 r. Był dziekanem pułuskim (od 1637 r.) i kanonikiem płockim¹³⁵.

Wyjątkowo dobrym przygotowaniem do odbycia studiów zagranicznych mógł się pochwycić Sebastian Komecki, herbu Ślepowron. W lipcu 1633 i kwietniu 1634 r. odbył on dwie dysputy filozoficzne pod kierunkiem prof. Grzegorza Modlińskiego, kierującego katedrą filozofii na Uniwersytecie Krakowskim, ufundowaną przez Gabriela Władysławskiego¹³⁶. Wkrótce potem został kanonikiem kujawskim. Z takim tytułem pojawił się w Perugii, gdzie zdobył doktorat obojga praw 20 stycznia 1637 r.¹³⁷ W drodze powrotnej do kraju wpisał się do metryki nacji polskiej w Padwie między 25 maja a 18 czerwca 1637 r.¹³⁸ Z czasem został m.in. kanonikiem sandomierskim (1648 r.) i krakowskim (1656 r.). Był sekretarzem królewskim. Zmarł w 1680 r.¹³⁹

Wychowankiem Uniwersytetu Krakowskiego był następny doktorant perugijski, pochodzący z diecezji gnieźnieńskiej Hieronim Piotrowski, herbu Junosza. Magisterium sztuk wyzwolonych i doktorat filozofii uzyskał on w Krakowie w 1634 r.¹⁴⁰ Już wówczas opiekował się Stanisławem Eustachym i Krzysztofem Zygmuntem Pacami, synami podskarbiego litewskiego Stefana¹⁴¹. Z nimi też wyruszył do Włoch, wpisując się w 1638 r. (między 11 stycznia a 28 maja) do metryki nacji polskiej w Padwie. Był wówczas prepozytem w Puńsku¹⁴². Doktorat teologii otrzymał w Perugii 4 grudnia 1638 r.¹⁴³

---

dem, s. 165; D. Kupisz, *Deputaci Trybunału Koronnego*, s. 193. W indeksie nazwisk połączono informacje o dwóch różnych Jakubach Piaseckich. Zob. ibidem, s. 316.

¹³² ASUP, sygn. B¹ IX, k. 100r–v; sygn. C XXII, k. 146v–147r.

¹³³ ASUC, op. cit., t. 4, s. 103.

¹³⁴ M. Nagielski, *Rakowski Stanisław*, w: PSB, t. 30, Wrocław 1987, s. 530–531; W. Graczyk, *Stanisław Lubieński*, op. cit., s. 183.

¹³⁵ *Corpus inscriptionum Poloniae*, t. 2, wyd., wstępem i koment. opatrzyli A. Szymczakowa i J. Szymczak, red. R. Rosin, Warszawa–Łódź 1981, s. 72–73; W. Graczyk, *Stanisław Lubieński*, op. cit., s. 162, 180.

¹³⁶ K. Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 19, Kraków 1903, s. 436.

¹³⁷ ASUP, sygn. B¹ IX, k. 128r–v; sygn. C XXII, k. 205v–206r.

¹³⁸ *Archiwum nacji polskiej*, op. cit., t. 1, s. 92.

¹³⁹ J. Wiśniewski, *Katalog pralatów*, op. cit., s. 157; L. Łętowski, *Katalog biskupów*, op. cit., t. 3, Kraków 1852, s. 153–154.

¹⁴⁰ *Statuta nec non liber promotionum*, op. cit., s. 300.

¹⁴¹ K. Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 20, s. 168 (hasło: Kotyński Jan, *Faelix applausus*).

¹⁴² *Archiwum nacji polskiej*, op. cit., t. 1, s. 94.

¹⁴³ ASUP, sygn. B³ II, k. 174v.

Na Uniwersytecie Krakowskim rozpoczął swoje studia także Andrzej Bzicki, herbu Ciołek, wpisany do metryki w semestrze zimowym 1630/1631 r. razem z bratem Janem¹⁴⁴. Następnie 29 grudnia 1636 r. uwiecznił swoje nazwisko w księdze nacji polskiej w Padwie¹⁴⁵. Doktorat obojga praw zdobył w Perugii na początku listopada 1639 r.¹⁴⁶ Z czasem został oficjałem łukowskim, a w 1652 r. kanonikiem sandomierskim¹⁴⁷. W latach 1651 i 1653 bawił w Rzymie, jako oficjalny wysłannik biskupa krakowskiego Piotra Gembickiego. Wówczas to był świadkiem przy kilku promocjach Polaków w rzymskiej Sapienzy¹⁴⁸. Zmarł w 1665 r.¹⁴⁹

Następny perugijski doktorant, Hieronim Szadokierski, przybył do Włoch w towarzystwie Andrzeja Bzickiego. Obaj wpisali się do metryki nacji polskiej w Padwie 29 grudnia 1636 r.¹⁵⁰ Natomiast 5 listopada 1639 r. Szadokierski, jako syn Władysława i prepozyt iłżecki, razem z Jerzym Rewkowiczem świadczył *de vita* A. Bzickiego¹⁵¹. Szadokierski zdobył doktorat obojga praw 13 października 1640 r.¹⁵² Trzy dni później świadczył *de vita* Jacka Orlandusa¹⁵³. Szadokierski był szlachcicem herbu Nałęcz. Z napisu umieszczonego na nagrobku zachowanym w kościele w Iłży wynika, że Szadokierski był także sekretarzem królewskim. Zmarł 26 maja 1660 r. w wieku 45 lat¹⁵⁴.

Nie udało się ustalić, kim był Polak Jacek Orlandus, promowany na doktora obojga praw 17 października 1640 r.¹⁵⁵

Kanonikiem kruszwickim tytułował się następny doktor perugijski, Bartłomiej Burchatowicz, który doktorat obojga praw otrzymał 22 października 1642 r.¹⁵⁶ Był on wychowankiem Uniwersytetu Krakowskiego, gdzie zapisał się na studia w semestrze zimowym 1630/1631 r.¹⁵⁷ Bakalarzem sztuk wyzwolonych i filozofii został w wielkim poście 1632 r., a magistrem i doktorem filozofii na początku 1634 r.¹⁵⁸ W 1639 r. pełnił funkcję nauczy-

¹⁴⁴ *ASUC*, op. cit., t. 4, s. 132.

¹⁴⁵ *Archiwum nacji polskiej*, op. cit., t. 1, s. 92.

¹⁴⁶ *ASUP*, sygn. B¹ IX, k. 170v (data promocji; 5 XI; sygn. C XXIV, k. 70v–71 r. (data promocji: 6 XI).

¹⁴⁷ J. Wiśniewski, *Katalog pralatów*, op. cit., s. 36.

¹⁴⁸ *Repertorium rerum Polonicarum ex Archivo Orsini in Archivo Capitolino*, pars II, coll. W. Wyhowska De Andreis, w: *Elementa ad Fontium Editiones*, vol. 7; Romae 1962, nr 75, 82, 104, 126, 129, 141, 303; *Archiwum nacji polskiej*, op. cit., t. 1, s. 238.

¹⁴⁹ K. Niesiecki, *Herbarz polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. 2, Lipsk 1839, s. 389.

¹⁵⁰ *Archiwum nacji polskiej*, op. cit., t. 1, s. 92.

¹⁵¹ *ASUP*, sygn. C XXIV, k. 70v.

¹⁵² *Ibidem*, sygn. B¹ IX, k. 184r; sygn. C XXIV, k. 107v–108r.

¹⁵³ *Ibidem*, sygn. C XXIV, k. 108v.

¹⁵⁴ *Corpus Inscriptioinum Poloniae*, t. 7, z. 1, wyd. W. Kowalski, red. Z. Guldon, Warszawa 1992, s. 80–81.

¹⁵⁵ *ASUP*, sygn. B¹ IX, k. 184v; sygn. C XXIV, k. 108v–109r (tu błędna data promocji: 19 X).

¹⁵⁶ *ASUP*, sygn. B¹ XI, k. nlb. (pod datą; „Burchath”); sygn. C XXIV, k. 184r–v („Burchats”).

¹⁵⁷ *ASUC*, op. cit., t. 4, s. 131.

¹⁵⁸ *Statuta nec non liber promotionum*, op. cit., s. 298, 301.

ciela w szkole katedralnej we Włocławku. Z zachowanych źródeł wynika, że pochodził z Wielunia¹⁵⁹.

Maciej Zapolski był synem Zygmunta, kasztelana wieluńskiego, i razem z bratem Władysławem rozpoczął studia na Uniwersytecie Krakowskim w styczniu 1642 r.¹⁶⁰ W Perugii pojawił się w 1650 r., kiedy 12 grudnia zapisał się do nacji hiszpańskiej¹⁶¹. Doktorem obojga praw został 4 maja 1652 r.¹⁶² W 1654 r. instalował się na kanonię gnieźnieńską, a w następnym roku na poznańską¹⁶³.

W tym samym 1652 r., 6 listopada, doktorat obojga praw otrzymał w Perugii Andrzej Szoldrski, kanonik chełmiński i poznański¹⁶⁴. Uczył się w Kolegium Jezuickim w Poznaniu, gdzie jako student retoryki wygłosił w 1646 r. mowę na cześć Jana Torresa, nuncjusza papieskiego w Polsce¹⁶⁵. Był on synem Jana, cześnika kaliskiego, herbu Łódzia. Pod koniec stycznia 1650 r. jako kanonik kaliski został koadiutorem z prawem następstwa na dziekanii w kapitule poznańskiej Aleksandra Głębockiego i jeszcze w tym samym roku udał się do Włoch, wpisując się 1 listopada do księgi nacji polskiej w Padwie¹⁶⁶.

Następnym doktorem promowanym w Perugii był Szymon Tomowicz. Po raz pierwszy pojawia się w źródłach w 1641 r., kiedy jako kapłan mający jedynie niższe święcenia uczył w szkole przy kościele parafialnym w Grodzisku Wielkopolskim¹⁶⁷, mieście będącym własnością rodziny Opalińskich. Zapewne dzięki Opalińskim podjął studia w Krakowie, gdzie w 1643 r. (ale w semestrze zimowym 1642/1643 r.) został bakałarzem sztuk wyzwolonych i filozofii¹⁶⁸. Nie wiadomo, gdzie pobierał dalsze nauki. W dziesięć lat później wyruszył do Włoch razem z wojewodziec poznańskim Janem Leopoldem Opalińskim i 22 lipca 1653 r. został odnotowany w metryce nacji niemieckiej w Perugii jako „Simon Thomavitz Gubeniensis”¹⁶⁹. Tomowicz podał wprawdzie, że pochodził z Gubina, uważał się jednak za Polaka, skoro w akcie prezentacji w jednym protokole został odnotowany jako „Polachus”¹⁷⁰, a w innym – jako „Vratislaviensis Polonus”¹⁷¹. Promocja

¹⁵⁹ S. Chodyński, *Wikaryusze katedry włocławskiej (Collegium vicariorum)*, Włocławek 1912, s. 318.

¹⁶⁰ *ASUC*, op. cit., t. 4, s. 200.

¹⁶¹ *Studenti a Perugia*, op. cit., s. 235.

¹⁶² *ASUP*, sygn. B¹ XI k. nlb. (pod datą); sygn. C XXVI, k. 16v–17r.

¹⁶³ J. Korytkowski, *Pralaci*, op. cit., t. 4, s. 438; *Receptiones seu installationes*, op. cit., s. 103.

¹⁶⁴ *ASUP*, sygn. B¹ XI (pod datą); sygn. C XXVI, k. 31v–32r.

¹⁶⁵ K. Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 30, wyd. S. Estreicher, Kraków 1934, s. 289.

¹⁶⁶ *Receptiones seu installationes*, op. cit., s. 102; *Archiwum nacji polskiej*, op. cit., t. 1, s. 122, 398.

¹⁶⁷ J. Łukaszewicz, *Krótki opis historyczny kościołów parochialnych, kościółków, kaplic, klasztorów, szkółek parochialnych, szpitali i innych zakładów dobroczynnych w dawnej diecezji poznańskiej*, t. 2, Poznań 1859, s. 457.

¹⁶⁸ *Statuta nec non liber promotionum*, op. cit., s. 314 („Tomowic”).

¹⁶⁹ *Die Matrikel der Deutschen Nation in Perugia*, op. cit., s. 104.

¹⁷⁰ *ASUP*, sygn. B¹ XI (pod datą 25 IX 1653).

¹⁷¹ *Ibidem*, sygn. C XXVI, k. 48v.

Tomowicza na doktora obojga praw odbyła się 26 września 1653 r.¹⁷² Zapewne wkrótce po niej Tomowicz wyruszył razem z Opalińskim w dalszą drogę. Można przypuszczać, że odwiedził Rzym, a 15 stycznia 1654 r., wracając do Polski, uwiecznił swoje nazwisko, tuż za Opalińskim, w księdze nacji polskiej w Padwie¹⁷³. Nie udało się ustalić dalszych jego losów.

Przez kilka lat przebywał w Perugii Kazimierz Koczowski. W 1647 r. (przed 10 maja) został przyjęty do nacji niemieckiej¹⁷⁴, a w następnym roku, 11 grudnia, własnoręcznie zapisał się do nacji ultramontańskiej¹⁷⁵. W 1653 r., 5 listopada, świadczył *de vita* wspomnianego wyżej Andrzeja Szoldrskiego¹⁷⁶. Doktorat obojga praw uzyskał w Perugii 20 kwietnia 1654 r.¹⁷⁷ Koczowski pochodził prawdopodobnie z rodziny szlacheckiej herbu Lubicz¹⁷⁸, ale nie udało się ustalić dalszych jego losów.

Ostatnim promowanym w XVII w. w Perugii doktorem pochodzącym z Polski był Zachariasz Tesznarowicz (1648–1712), który zdobył doktorat obojga praw 14 lutego 1682 r.¹⁷⁹ Pochodził z rodziny mieszczańskiej z Biecza. Był wychowankiem Uniwersytetu Krakowskiego, na którym otrzymał bakalaureat w 1670 r., a dwa lata później magisterium sztuk wyzwolonych i doktorat z filozofii. Przez kilka lat prowadził wykłady w Krakowie. W jesieni 1679 r. wyjechał za granicę z Samuelem i Marcjaniem Chełmskimi. Odwiedził wówczas Padwę i Perugię, Rzym i Paryż. Po powrocie wykładał nadal na Uniwersytecie Krakowskim, związany z Kolegium Mniejszym, do którego został inkorporowany w czasie pobytu za granicą w 1681 r. W październiku 1684 r. został członkiem Kolegium Prawniczego i wkrótce potem wyruszył z Michałem Stefanem Jordanem w trzyletnią podróż zagraniczną, obejmującą Francję i Włochy. W latach 1687–1689 przyjął święcenia kapłańskie, co umożliwiło mu uzyskanie różnych beneficjów. W rezultacie rozlicznych zajęć i pełnienia różnych funkcji dopiero we wrześniu 1692 r. odbył dysputę, umożliwiającą nostryfikację włoskiego doktoratu. Profesorem prawa został w 1695 r. Napisał kilka rozpraw prawniczych oraz panegiryków¹⁸⁰.

Przeprowadzone poszukiwania pozwoliły na ustalenie, że w latach 1575–1682 na Uniwersytecie Perugijskim 39 Polaków uzyskało 40 doktoratów (P. Odorowski zdobył

¹⁷² Ibidem, sygn. B¹ XI (pod datą 26 IX 1653 r.); C XXVI, k. 48v–49r.

¹⁷³ *Archiwum nacji polskiej*, op. cit., t. 1, s. 127 („Tomowicz”).

¹⁷⁴ *Die Matrikel der Deutschen Nation in Perugia*, s. 99. Tu błędna lekcja: „Locronski”. Por. Biblioteca comunale Augusta w Perugii, Ms. 1188 (N. 139), k. 93r. („Casimirus Koczowski A.D. 1647”).

¹⁷⁵ *Studenti a Perugia*, op. cit., s. 210. Błędna lekcja: „Locronski”. Por. Biblioteca Comunale Augusta w Perugii, Ms. 959 (D.), k. 61r. Wpis brzmi następująco: „Ego Casimirus Koczowski de Polonia”.

¹⁷⁶ ASUP, sygn. C XXVI, k. 31v („Casimirus Polonus”).

¹⁷⁷ ASUP, sygn. B¹ XI k. nlb. (pod datą; „Cociosus”); sygn. C XXVI, k. 58v–59r („Koczowski”).

¹⁷⁸ A. Boniecki, *Herbarz polski*, cz. 1, *Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*, t. 10, Warszawa 1907, s. 312–313.

¹⁷⁹ ASUP, sygn. B¹ XIII, k. nlb. (pod datą).

¹⁸⁰ Zob. A. Markiewicz, *Tesznarowicz (Thesznarowicz) Zachariasz*, w: PSB, t. 53, Warszawa–Kraków 2019–2021, s. 307–309.

dwa doktoraty, z obojga praw i teologii): 33 promocje dotyczyły obojga praw, dwie – prawa kanonicznego i pięć – teologii. Część stopni była nadawana osobom, które nie odbyły w Perugii dłuższych studiów, i należy je traktować jak honorowe tytuły (np. w wypadku S. Reszki). Przed uzyskaniem stopni w Perugii większość absolwentów studiowała na innych uniwersytetach: najwięcej, bo co najmniej 23, w Krakowie; kilku w Akademii Wileńskiej. Część uczyła się w kolegiach jezuickich w Braniewie, Kaliszu czy Poznaniu. Pojedyncze osoby podjęły naukę na uniwersytetach we Frankfurcie nad Odrą, Ingolsta-dzie i Würzburgu oraz w akademii w Ołomuńcu. Oczywiście najwięcej osób studiowało we Włoszech (głównie w Rzymie i Padwie).

Wśród promowanych dużą grupę stanowili katolicycy duchowni diecezjalni, rzadko zdarzały się promocje zakonników (jedynie dwaj absolwaci byli karmelitami trzewiczkowymi). Ze stanu szlacheckiego pochodziło 24 absolwentów, a – mieszczańskiego 13; w dwóch wypadkach nie udało się ustalić ich pochodzenia społecznego. W końcu należy podkreślić duże znaczenie perugijskich doktoratów dla karier poszczególnych promowa-nych. Niestety w większości wypadków nie są znane nazwiska profesorów, których wy-kładów słuchali przybysze z Polski¹⁸¹.

Bibliografia

Źródła

A. Źródła rękopiśmienne

Archivio Storico degli Università degli Studi di Perugia (ASUP)
 sygn. B¹ IV, VI–IX, XI, XIII;
 sygn. B³ I–II;
 sygn. C X, XIII, XV–XXII, XXIV, XXVI.
 Biblioteca comunale Augusta w Perugii,
 Ms. 74 (B. 18), 75 (B. 19), 959 (D.), 1188 (N.).
 Biblioteka Jagiellońska w Krakowie,
 rkps przybytki 43/83, 76/83.

B. Wydawnictwa drukowane

Album armorum nobilium Regni Poloniae XV–XVIII saec. Herby nobilitacji i indygenatów XV–XVIII w., wstęp, oprac. i edycja B. Trelińska, Lublin 2001.
Album studiosorum Universitatis Cracoviensis, t. 3, editionem curavit A. Chmiel, Cracoviae 1904;
 t. 4, editionem curavit G. Zathay adiutus ab H. Barycz, Cracoviae 1950.
Archiwum nacji polskiej w Uniwersytecie Padewskim, t. 1, do druku przygot. H. Barycz, indeks osób oprac. K. Targosz, Wrocław 1971.

¹⁸¹ Informacje o profesorach perugijskich wykładających w XVI i XVII w. podaje G. Ermini, *Storia*, op. cit., t. 1, s. 522–532 i 538 przyp. 168 (wykładowcy prawa cywilnego), 548–551 i 551 przyp. 223 (wykładowcy prawa kanonicznego), 619–622 (profesorowie teologii).

- Corpus Inscriptionum Poloniae*, t. 2, wyd., wstępem i koment. opatrzyli A. Szymczakowa, J. Szymczak, red. R. Rosin, Warszawa–Łódź 1981; t. 4, z. 1, zebrali, oprac., wstępem i koment. opatrzyli A. Mietz, J. Pakulski, Włocławek–Toruń 1985; t. 7, z. 1, wyd. W. Kowalski, red. Z. Guldon, Warszawa 1992; t. 8, z. 2, wyd., wstępem i koment. opatrzył Z. Piech, Kraków 1987.
- Klerycy z ziem polskich, litewskich i pruskich święceni w Rzymie (XVI – pocz. XX w.)*, oprac. S. Jucejczka na podstawie kwerendy rzymskiej wykonanej wspólnie z ks. H. Gerlicem, Wrocław 2018.
- Księgi egzaminów do święceń w diecezji krakowskiej z lat 1573–1614*, oprac. i wstępem opatrzył Z. Pietrzyk, Kraków 1991.
- Liber mortuorum monasterii Lubinensis ordinis sancti Benedicti*, ed. W. Kętrzyński, w: *Monumenta Poloniae Historica*, t. 5, Lwów 1888, s. 585–652.
- Materyały do historii Polaków w Padwie*, zebrali S. Windakiewicz, w: *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, Kraków 1982, t. 7, s. 149–185.
- Die Matrikel der Deutschen Nation in Perugia (1579–1727), ergänzt nach den Promotionsakten, den Consiliarwahllisten und der Matrikel der Universität Perugia im Zeitraum von 1489–1791*, hg. und erläutert v. F. Weigle, Tübingen 1956.
- Die Matrikel der Ludwig-Maximilians-Universität Ingolstadt–Landshut–München*, Hrsg. v. G. von Pölnitz, T. 1: *Ingolstadt*, Bd. 2, Hlbd. 2, München 1940.
- Die Matrikel der Universität Köln*, Bd. 1: 1389–1475, bearb. von H. Keussen, Bonn 1928.
- Die Matrikel der Universität Würzburg*, hg. v. S. Merkle, T. 1, München und Leipzig 1922.
- Die Matrikeln der Universität Graz*, bearb. v. J. Andritsch, Bd. 1, Graz 1977.
- Niesiecki K., *Herbarz polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. 2, Lipsk 1839.
- Polonia w Archiwum Rzymskim Towarzystwa Jezusowego*, t. 3, [oprac.] A.P. Bieś, R. Danieluk, L. Grzebień, M. Ingot, Kraków 2006.
- Receptiones seu installationes ad episcopatum, praelaturas et canonicatus Ecclesiae Cathedralis Posnaniensis ab anno 1532 usque ad annum 1800 collectae et editae a R. Weimann*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego” 1908, R. 35, s. 1–167.
- Repertorium rerum Polonicarum ex Archivo Orsini in Archivo Capitolino*, pars 2, coll. W. Wyhowska De Andreis, w: *Elementa ad Fontium Editiones*, vol. 7, Romae 1962.
- Reszka Stanisław, *Diarium 1583–1589*, ed. I. Czubek, w: *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, t. 15, cz. 1, Kraków 1915.
- Statuta nec non liber promotionum philosophorum ordinis in Universitate Studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad an. 1849*, ed. J. Muczkowski, Cracoviae 1849.
- Studenci Polacy na Uniwersytecie Bolońskim w XVI i XVII wieku*, wyd. M. Bersohn, cz. 2, Kraków 1894.
- Studenti a Perugia. La matricola degli scolari forestieri (1511–1757)*, [a cura di] L. Marconi con R. Abbondanza e A.B. Langeli, Perugia 2009.
- Temberski S., *Annales 1647–1656*, ed. V. Czermak, w: *Scriptores Rerum Polonicarum*, t. 16, Kraków 1897.
- Uczniowie – sodalisi gimnazjum jezuitów w Brunsberdze (Braniewie) 1579–1623*, oprac. M. Ingot przy współpracy L. Grzebień, Kraków 1998.
- Z dworu Stanisława Hozjusza. Listy Stanisława Reszki do Marcina Kromera 1568–1582*, wstęp, przekł. i koment. J.A. Kalinowska, Olsztyn 1992.

Opracowania

- Aleksandrowicz M., Chłapowski K., *Starzecowski Marcin*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 42, Warszawa–Kraków 2003–2004, s. 290–291.
- Barycz H., *Barski-Kochler Andrzej*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 1, Kraków 1935, s. 307.

- Barycz H., *Polacy na studiach w Rzymie w epoce Odrodzenia (1440–1600)*, Kraków 1938.
- Barycz H., *U stóp ślepego mistrza. Marcantonio Bonciario a Polacy*, w: idem, *Spojrzenia w przeszłość polsko-włoską*, Wrocław 1965, s. 343–351.
- Barycz H., *Z problematyki historiografii uniwersytetów włoskich*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1958, R. 3, nr 1, s. 57–94.
- Birkenmajer A., *Gaszowiec Piotr*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 7, Kraków 1948–1958, s. 294–295.
- Boniecki A., *Herbarz polski*, cz. 1: *Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*, t. 10, Warszawa 1907.
- Chachaj M., *Związki kulturalne Sieny i Polski do końca XVIII wieku. Staropolscy studenci i podróźnicy w Sienie. Sienieńczycy i ich dzieła w Polsce*, Lublin 1998.
- Chodyński S., *Wikaryusze katedry wrocławskiej (Collegium vicariorum)*, Włocławek 1912.
- Chynczewska-Hennel T., *Śliwski Jakub*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 51, Warszawa–Kraków 2016–2017, s. 10–11.
- Czapliński W., *Lubiński Stanisław*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 18, Wrocław 1973, s. 498–501.
- Danti A., *Studenti Polacchi a Perugia (Seconda metà del XIV sec.–1623)*, w: *Storia e cultura in Umbria nell'età moderna (Secoli XV–XVIII). Atti del VII Convegno di Studi Umbri – Gubbio 18–22 maggio 1969*, Perugia 1972, s. 75–87.
- Dębowska M., *Kościół i klasztor bonifratrów łuckich w świetle wizytacji generalnej z 1820 roku*, w: *Universitati serviens. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Stanisława Wilka SDB*, red. J. Walkusz, M. Krupa, Lublin 2014, s. 85–94.
- Dorobisz J., *Jakub Zadzik (1582–1642)*, Opole 2000.
- Dorobisz J., *Peregrynacje i fundacje naukowe biskupa Jakuba Zadzika (1582–1642)*, w: *Edukacja historyczna a współczesność. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi dr. hab. Adamowi Suchońskiemu w czterdziestolecie pracy dydaktycznej i naukowej oraz z okazji siedemdziesiątych urodzin*, red. B. Kubis, Opole 2002, s. 207–213.
- Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, oprac. L. Grzebień przy współpr. zespołu jezuitów, Kraków 1996.
- Ermini G., *Storia dell'Università di Perugia*, t. 1, Firenze 1971.
- Estreicher K., *Bibliografia polska*, t. 19, Kraków 1903; t. 20, Kraków 1905; t. 26, wyd. S. Estreicher, Kraków 1915; t. 30, wyd. S. Estreicher, Kraków 1934.
- Gmiterek H., *Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794. Spis*, cz. 1, Warszawa 2017.
- Gmiterek H., *Związki intelektualne polsko-czeskie w okresie Odrodzenia (1526–1620)*, Lublin 1989.
- Gmiterek H., *Udział duchowieństwa polskiego w procesach rekatolizacji w Czechach doby przedbialogórskiej*, w: *Kościół w społeczeństwie w Czechach i w Polsce w średniowieczu i w epoce nowożytnej*, red. W. Iwańczak, A. Januszek-Sieradzka, J. Smołucha, Kraków 2020, s. 99–114.
- Graczyk W., *Stanisław Lubiński, pasterz, polityk i pisarz 1574–1640*, Tyniec–Kraków 2005.
- Kalinowska J.A., *Reszka (Rescius, Reski) Stanisław*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 31, Wrocław 1988, s. 129–133.
- Kopiczko A., *Hozjusz Stanisław z Bezdán*, w: *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, red. J. Guzowski, Olsztyn 1996, s. 96.
- Kopiczko A., *Rucki (Rudzki) Jan*, w: *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, red. J. Guzowski, Olsztyn 1996, s. 208.
- Korytkowski J., *Pralaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych*, t. 3–4, Gniezno 1883.
- Kossowski A., *Protestantyzm w Lublinie i w Lubelskiem w XVI–XVII w.*, Lublin 1933.

- Królik L., *Kapituła kolegiacka w Warszawie do końca XVIII wieku*, Warszawa 1990.
- Kumor B.S., *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. 2, Kraków 1999; t. 4, Kraków 2002.
- Kupisz D., *Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794. Spis*, cz. 2, Warszawa 2017.
- Lasocki Z., *O rodzinie Alantsee i jeszcze nieco o „Polskim słowniku biograficznym”*, „Miesięcznik Heraldyczny” 1935, 13, s. 45–46.
- Lewański R.K., *Polacy na uniwersytetach włoskich w okresie staropolskim. Stan badań*, w: *Prace Kongresu Kultury Polskiej*, t. 5, red. J. Bujnowski, Londyn 1988, s. 258–272.
- Lutyński K., *Poznańscy pralaci i kanonicy w XVI wieku*, „Saeculum Christianum” 1994, R. 1, nr 2, s. 109–153.
- Łętowski L., *Katalog biskupów, pralatów i kanoników krakowskich*, t. 3–4, Kraków 1852–1853.
- Łukaszewicz J., *Krótki opis historyczny kościołów parochialnych, kościółków, kaplic, klasztorów, szkółek parochialnych, szpitali i innych zakładów dobroczynnych w dawnej diecezji poznańskiej*, t. 2, Poznań 1859.
- Łuszczkiewicz W., *O grobowcach i pomnikach w kościele xx. Cystersów w Mogile*, w: *Monografia opactwa cystersów we wsi Mogile*, cz. 1, Kraków 1867, s. 159–167.
- Markiewicz A., *Teszczarowicz (Theszczarowicz) Zachariasz*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 53, Warszawa–Kraków 2019–2021, s. 307–309.
- Nagielski M., *Rakowski Stanisław*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 30, Wrocław 1987, s. 530–531.
- Nowacki J., *Dzieje archidiecezji poznańskiej*, t. 2, Poznań 1964.
- Ozorowski E., *Kośliński (Coslius, Koslius) Aleksander*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 2, red. H.E. Wyczawski, Warszawa 1982, s. 371.
- Panzanelli Fratoni M.A., *Gli archivi dell’Università degli studi di Perugia*, „Annali di storia delle università italiane” 2012, 16, s. 321–337.
- Schmidt P., *Das Collegium Germanicum in Rom und die Germaniker. Zur Funktion eines römischen Ausländerseminars (1552–1914)*, Tübingen 1984.
- Szujski J., *Wiadomość historyczna o Mogile*, w: *Monografia opactwa cystersów we wsi Mogile*, cz. 1, Kraków 1867, s. 87–151.
- Wiśniewski J., *Katalog pralatów i kanoników sandomierskich od 1186 do 1926 r., tudzież sesje kapituły sandomierskiej od 1581 do 1866 r.*, Radom 1926.
- Wiśniewski J., *Kościoły i kaplice na terenie byłej diecezji pomezańskiej 1243–1821 (1992)*, cz. 2, Elbląg 1999.
- Wyczawski H.E., *Gabriel Eutropius z Szadka (Sadecius)*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 1, red. H.E. Wyczawski, Warszawa 1981, s. 495–496.